

Doświadczenie nad hydrochemiczną dekontaminacją ^{137}Cs ichtiofauny z bezodpływowego jeziora położonego w strefie skażonej radioaktywnie na terenie Białorusi

Anatoly Kudelsky*, Vasily Pashkevich*, Alexey Yankov*

Obecnie ^{137}Cs jest głównym radionuklidem występującym powszechnie w strefie skażonej radioaktywnie, powstałej w południowo-wschodniej części Białorusi na skutek awarii w Czarnobylskiej Elektrowni Atomowej. Jeziora bezodpływowe wykazują tu szczególnie duże zanieczyszczenie substancjami radioaktywnymi.

Zanieczyszczenie radioaktywne ^{137}Cs wód jezior bezodpływowych zależy wprost od obszaru ich zasilania oraz wielkości zanieczyszczenia osadów dennych. W pierwszych latach po awarii czarnobylskiej radioaktywność wód jeziornych, spowodowana ^{137}Cs , była na poziomie 22–56 Bq/l (tysiące razy więcej niż wynosiła wartość tła tego obszaru w okresie przed awarią).

Ryby w jeziorach bezodpływowych wykazują niezwykle wysoki poziom radioaktywności, wynoszący do 105 kBq/kg (mokrej masy), to jest setki razy więcej niż najwyższy poziom dopuszczalny, przyjęty na Białorusi (370 Bq/kg). Prowadzone badania pozwoliły na stwierdzenie, że kumulacja ^{137}Cs w rybach jest odwrotnie proporcjonalna do zawartości w wodzie jonu K^+ , który jest biochemicznym odpowiednikiem $^{137}\text{Cs}^+$.

Najwyższy poziom skażenia radioaktywnego ryb, rzędu 56–105 kBq/kg, stwierdzono w jeziorze Svyatoye (powiat Kościukiewicz, obwód Mogileński — 240 km od elektrowni czarnobylskiej). Wartości te są wyższe od radioaktywności ryb żyjących w zbiornikach wody chłodniczej Elektrowni Atomowej w Czarnobylu (stan na

1997 r.). Wysoka radioaktywność ryb jeziora Svyatoye jest spowodowana zarówno szczególnie wysoką radioaktywnością osadów dennych (1560 kBq/m²), jak też bardzo niską koncentracją w wodzie jeziora jonów K^+ , nie przekraczającą 0,9–1,1 mg/l.

Jezioro Svyatoye jest położone w strefie wysiedlonej, ale mimo obowiązującego zakazu, prowadzone są tu nielegalne połowy ryb. W tej sytuacji zasugerowano przeprowadzenie hydrochemicznej dekontaminacji ichtiofauny w jeziorze, poprzez wzbogacenie jego wód w potas. W tym celu, w lutym 1998 roku, do jeziora wprowadzono 14,5 tony KCl, co zaowocowało wzrostem zawartości jonów K^+ z poziomu 1,0 do 10,0 mg/l i spowodowało częściową desorpcję $^{137}\text{Cs}^+$ z osadów dennych i jego akumulację w wodzie. Radioaktywność wody wzrosła z poziomu 3,8–4,9 Bq/l do 8,0–15,0 Bq/l. Ponadto obecność jonu K^+ spowodowała spadek radioaktywności ^{137}Cs u ryb; w okresie prowadzonych badań (1998–2002) obniżenie o około 238%. Zjawisko to jest zauważalne szczególnie u ryb drapieżnych (okoń, szczupak) — ryby te wykazywały też najwyższy poziom radioaktywności w okresie przed eksperymentem (po wzbogaceniu wód jeziora w potas zawartość ^{137}Cs u ryb drapieżnych obniżyła się 5–14 razy). Średni miesięczny spadek radioaktywności ^{137}Cs , ryb różnych rozmiarów i rodzajów, wahał się w przedziale 2–23%.

Obserwowane tendencje wskazują na korzyści jakie wynikają z podjętych działań, jak również pozwalają, z dużym prawdopodobieństwem, na stwierdzenie iż spadek radioaktywności ryb postępować będzie w następnych latach.

*Instytut Nauk Geologicznych, Białoruska Akademia Nauk, ul. Kuprevitch 7, 220 141 Mińsk, Białoruś